

Гілберт Кіт Честертон

**ЗАПИСКИ
ПАТЕРА БРАУНА**

ВИДАННЯ З ПАРАЛЕЛЬНИМ ТЕКСТОМ

Gilbert Keith Chesterton

**FATHER BROWN'S
MEMORIES**

Харків
«ФОЛІО»
2017

БАГРЯНИЙ МІСЯЦЬ ГОРИ МЕРУ

Усі погодилися, що благодійний базар, влаштований у Меллоувудському абатстві (певна річ, за згодою леді Маунтігл), був чудовим. Гойдалки, каруселі та панорами щодуху розважали народ. Я відзначив би і власне благодійність, якби хтось із присутніх там осіб пояснив, у чому вона полягала.

Як би там не було, нам доведеться мати справу далеко не з усіма цими особами, перш за все — з трьома з них, а саме — з однією жінкою і двома джентльменами, котрі, голосно сперечаючись, походжали між головними павільйонами або, точніше, наметами. Праворуч від них містився славетний провидець, в чиєму малиновому кублі оселилися чорні і золоті божества, багаторукі, як спрути. Може, вони свідчили про те, що не обділять його своєю допомогою. А можливо, вони просто втілювали мрію якогось хіроманта. Ліворуч стояв намет френології, прикрашений набагато скромніше, на подив шишкуватими черепами Сократа та Шекспіра. Як і личить справжній науці, тут були тільки біла та чорна фарби, тільки числа і креслення. Малиновий же намет, де панувала тиша, приваблював таємничим темним входом. Френолог на прізвище Фрозо — вертлявий смаглявий чоловічок з неймовірно чорними вусами — стояв біля свого святилища та пояснював невідь-кому, що будь-яка голова виявиться такою ж значною, як у Шекспіра. Ледве нагодилася молодиця, то він накинувся на неї і з усією старомодною чемністю запропонував помацати її череп.

the tents, the vigilant Phroso leapt on her and offered, with a pantomime of old-world courtesy, to feel her bumps.

She refused with civility that was rather like rudeness; but she must be excused, because she was in the middle of an argument. She also had to be excused, or at any rate was excused, because she was Lady Mounteagle. She was not a nonentity, however, in any sense; she was at once handsome and haggard, with a hungry look in her deep, dark eyes and something eager and almost fierce about her smile. Her dress was bizarre for the period; for it was before the Great War had left us in our present mood of gravity and recollection. Indeed, the dress was rather like the purple tent; being of a semi-oriental sort, covered with exotic and esoteric emblems. But everyone knew that the Mounteagles were mad; which was the popular way of saying that she and her husband were interested in the creeds and culture of the East.

The eccentricity of the lady was a great contrast to the conventionality of the two gentlemen, who were braced and buttoned up in all the stiffer fashion of that far-off day, from the tips of their gloves to their bright top hats. Yet even here there was a difference; for James Hardcastle managed at once to look correct and distinguished, while Tommy Hunter only looked correct and commonplace. Hardcastle was a promising politician; who seemed in society to be interested in everything except politics. It may be answered gloomily that every politician is emphatically a promising politician. But to do him justice, he had often exhibited himself as a performing politician. No purple tent in the bazaar, however, had been provided for him to perform in.

“For my part,” he said, screwing in the monocle that was the only gleam in his hard, legal face, “I think we must exhaust the possibilities of mesmerism before we talk about magic. Remarkable psychological powers undoubtedly exist, even in apparently backward peoples. Marvellous things have been done by fakirs.”

“Did you say done by fakers?” asked the other young man, with doubtful innocence.

“Tommy, you are simply silly,” said the lady. “Why will you keep barging in on things you don’t understand? You’re like a schoolboy screaming out that he knows how a conjuring trick is done. It’s all

Пані відмовилася до грубощів ввічливо, але ми пробачимо їй це, бо вона була захоплена суперечкою. Даруємо ми і тому, що вона була господинею, самою леді Маунтігл. Ніхто не назвав би її непримітною: глибокі темні очі світилися якимось голодним блиском, а бадьора, навіть несамовита усмішка дещо суперечила виснаженому обличчю. Одіж її була химерною, згідно з тодішньою модою, бо відбувалося це задовго до війни, що так успішно навчила нас серйозності та зібраності. Гарнітур жінки був схожий на намет провидця, в ньому було щось східне, його прикрашали дивовижні таємні символи. Але всі знали, що Маунтігли схибнуті, тобто, в перекладі на мову науки, вони переймаються східною культурою та східними віруваннями.

Дивовижні властивості примадонни відтіняли досконалу пристойність обох джентльменів. Як веліла та допотопна мода, все в них було строгим і бездоганим, від білих рукавичок до блискучого циліндра. Однак різнилися і вони. Джеймс Гардкасл поєднував пристойність із вишуканістю, а Томмі Гантер — з вульгарністю. Гардкасл був багатообіцяючим політичним діячем, хоча в товаристві цікавився чим завгодно, але не політикою. Можна, звісно, сказати, що кожен політик багато обіцяє. Але, будьмо справедливі, цей жевжик багато і робив. Однак малинові намети не викликали в нього напливу діяльності.

— На мій погляд, — промовляв він, вкладаючи в око монокль, що оживляв своїм блиском його суворе обличчя, — перш ніж сперечатися про магію, маємо встановити межі ще непізнаних сил. Без сумніву, сили такі є, навіть у вельми відсталих людей. Факіри, наприклад, чинять дивовижні речі.

— Ви хотіли сказати, шахраї? — з наївним виглядом спитав другий джентльмен.

— Томмі, не мели дурниць, — сказала жінка. — Вічно ти сперечаєшся про те, чого не знаєш! Немов якийсь школяр,

so Early Victorian—that schoolboy scepticism. As for mesmerism, I doubt whether you can stretch it to—”

At this point Lady Mounteagle seemed to catch sight of somebody she wanted; a black stumpy figure standing at a booth where children were throwing hoops at hideous table ornaments. She darted across and cried:

“Father Brown, I’ve been looking for you. I want to ask you something: Do you believe in fortune-telling?”

The person addressed looked rather helplessly at the little hoop in his hand and said at last:

“I wonder in which sense you’re using the word ‘believe.’ Of course, if it’s all a fraud—”

“Oh, but the Master of the Mountain isn’t a bit of a fraud,” she cried. “He isn’t a common conjurer or a fortune-teller at all. It’s really a great honour for him to condescend to tell fortunes at my parties; he’s a great religious leader in his own country; a Prophet and a Seer. And even his fortune-telling isn’t vulgar stuff about coming into a fortune. He tells you great spiritual truths about yourself, about your ideals.”

“Quite so,” said Father Brown. “That’s what I object to. I was just going to say that if it’s all a fraud, I don’t mind it so much. It can’t be much more of a fraud than most things at fancy bazaars; and there, in a way, it’s a sort of practical joke. But if it’s a religion and reveals spiritual truths—then it’s all as false as hell and I wouldn’t touch it with a bargepole.”

“That is something of a paradox,” said Hardcastle with a smile.

“I wonder what a paradox is,” remarked the priest in a ruminant manner. “It seems to me obvious enough. I suppose it wouldn’t do very much harm if somebody dressed up as a German spy and pretended to have told all sorts of lies to the Germans. But if a man is trading in the truth with the Germans—well! So I think if a fortune-teller is trading in truth like that—”

“You really think,” began Hardcastle grimly.

“Yes,” said the other; “I think he is trading with the enemy.”

Tommy Hunter broke into a chuckle. “Well,” he said, “if Father Brown thinks they’re good so long as they’re frauds, I should think he’d consider this copper-coloured prophet a sort of saint.”

котрий викриває фокусника. Цей хлоп'ячий скепсис так застарів... Що ж до непізнаних сил, то вважаю...

У цю мить молодиця побачила когось, хто був їй потрібен, — незграбного чоловіка в чорному, котрий стояв біля павільйону, де діти кидали обручі в потворні фігурки. Вона і кинулася до священика з волянням:

— Патере Браун, а я вас шукаю! Мені треба з вами порадитися. Ви вірите в передбачення?

Той, до кого вона звернулася, безпорадно дивився на обруч у своїй руці.

— Я не зовсім втямив, — сказав він, — в якому сенсі ви вжили слово «вірити». Звісно, якщо це шарлатанство...

— Та ні! — засміялася жінка. — Учитель зовсім не дурисвіт! Для мене велика честь, що він прийшов. Він — провидець, пророк. Пророкує не якусь удачу в справах, а відкриває глибокі духовні істини про нас самих, про нашу справжню сутність.

— Саме так, — сказав патер Браун. — Якщо це шарлатанство, я нічого проти не маю. Хіба мало дурисвітства на таких базарах, так ніхто і не сприймає його всерйоз! Але якщо справа дійшла до духовних істин, то вважаю, що це — бісівська брехня, від якої треба триматися подалі.

— Ваші слова — парадоксальні, — з посмішкою зауважив Гардкасл.

— Ніяк не збагну, що таке парадокс, — задумливо сказав священик. — Мені здається, він дуже простий. Якщо хтось прикинеться шпигуном і стане брехати супротивнику, шкоди не буде. Але якщо людина справді працює на ворога...

— Ви гадаєте... — почав Гардкасл.

— Атож, — підтвердив священик. — Я гадаю, що ваш провидець пов'язаний із Ворогом роду людського.

"My cousin Tom is incorrigible," said Lady Mounteagle. "He's always going about showing up adepts, as he calls it. He only came down here in a hurry when he heard the Master was to be here, I believe. He'd have tried to show up Buddha or Moses."

"Thought you wanted looking after a bit," said the young man, with a grin on his round face. "So I toddled down. Don't like this brown monkey crawling about."

"There you go again!" said Lady Mounteagle. "Years ago, when I was in India, I suppose we all had that sort of prejudice against brown people. But now I know something about their wonderful spiritual powers, I'm glad to say I know better."

"Our prejudices seem to cut opposite ways," said Father Brown. "You excuse his being brown because he is brahminical; and I excuse his being brahminical because he is brown. Frankly, I don't care for spiritual powers much myself. I've got much more sympathy with spiritual weaknesses. But I can't see why anybody should dislike him merely because he is the same beautiful colour as copper, or coffee, or nut-brown ale, or those jolly peat-streams in the North. But then," he added, looking across at the lady and screwing up his eyes, "I suppose I'm prejudiced in favour of anything that's called brown."

"There now!" cried Lady Mounteagle with a sort of triumph. "I knew you were only talking nonsense!"

"Well," grumbled the aggrieved youth with the round face. "When anybody talks sense you call it schoolboy scepticism. When's the crystal-gazing going to begin?"

"Any time you like, I believe," replied the lady. "It isn't crystal-gazing, as a matter of fact, but palmistry; I suppose you would say it was all the same sort of nonsense."

"I think there is a *via media* between sense and nonsense," said Hardcastle, smiling. "There are explanations that are natural and not at all nonsensical; and yet the results are very amazing. Are you coming in to be operated on? I confess I am full of curiosity."

"Oh, I've no patience with such nonsense," spluttered the sceptic, whose round face had become rather a red face with the heat of his contempt and incredulity. "I'll let you waste your time on your mahogany mountebank; I'd rather go and throw at coco-nuts."

The Phrenologist, still hovering near, darted at the opening.

Томмі Гантер захихотів від задоволення.

— Що ж, — сказав він, — якщо так, тоді цей темношкірий гультай — просто святий!

— Мій кузен — невинуватий, — зітхнула леді Маунтігл. — Він і сюди приїхав, щоб викривати Вчителя. Воістину, він би став викривати навіть Будду і Мойсея.

— Ні, люба сестричко, — посміхнувся Томмі. — Я приїхав, аби тобі допомогти. Коли ці мавпи тут, я за тебе неспокійний.

— Ну ось знову! — обурилася леді. — Пам'ятаю, в Індії спочатку всі ми недолюблювали темношкірих. Але коли я переконалася в їхніх вражаючих духовних силах...

— У нас з вами різні погляди, — зронив священик. — Ви прощаєте темну шкіру, тому що хтось досяг вищої мудрості. Я ж вибачаю вищу мудрість, тому що хтось є іншого кольору, ніж я. Щиро кажучи, мене не дуже хвилюють духовні сили, бо моя справа — духовні слабкості. Але я ніяк не збагну, чим поганий чоловік, якщо він того прекрасного кольору, що й бронза, або кава, або темне пиво, або північний струмок, що пробивається крізь торф. По суті, і прізвище моє означає цей самий колір, тому я трохи до нього упереджений...

— Ах, он воно що! — переможно вигукнула леді Маунтігл. — Я так і знала, що ви жартуєте.

— Гм... — промимрив Томмі Гантер. — Коли балакають серйозно, то це — хлоп'ячий скепсис. Скоро він почне ворожити?

— Будь-якої миті, — хвилювалася молодиця. — І це не ворожба, а хіромантія. Але для тебе все однаково...

— Мені здається, є і третій шлях, — сказав, усміхаючись, Гардкасл. — Багато що можна пояснити природним чином. Ви підете до нього? Зізнаюся, я дуже заінтригований.